

Vaizler niçin etkili olamıyor?

Ülke çapındaki camilerimiz Cuma namazında dolup taşmaktadır.

İnsanlarımız diğer vakitlerde olmasa da, Cuma günü camilerimizi şenlendirmektedir. Vaizlerimiz cemaate dinî mevzularda bilgi vermektedirler. Geçenlerde böyle büyük bir camiye gittim. Caminin içi dışı dolmuştu. Vaiz Efendi dinî bir mevzuyu yüksek bir ses tonuyla geçmiş zamandan hikâyeler anlatarak izah etmeye çalışıyordu. Konuyu mantikî üslûp ve ispat yerine, farklı cümlelerle tasvirle yetiniyordu. Vaazdan pek tatmin olmadım. Cemaatin de bu işten tatmin olduğunu pek sanmıyorum. Geçmişte aynı durumu diğer değişik camilerde de yaşamıştım.

Peki yapılan vaaz ve nasihatler niçin istenen manada etkili olamamaktadır?

Bu mevzunun Üstad Bediüzzaman'ın da dikkatini çektiğini görmekteyiz.

Bediüzzaman vaizleri dinlediğini, nasihatlerinin kendisine tesir etmemesinin üç sebepten kaynaklandığını ifade etmektedir:

Birinci sebebin; Hocalarımız hazır zamanı geçmiş zamana kıyas etmektedirler. Tesirli olması için vaaz konusu iddiayı (dinî mevzuyu) ispat etmeleri gerekirken, tasvir ederek mübalâğalı / abartılı göstermektedirler. Halbuki eski zaman insanların teslim kuvvetliydi. İnsanlar genellikle hocalara itimat ederlerdi. Günümüzde materyalist akımların gelişmesiyle teslim kırılmış, akıl işletilerek sorgulama yapılmakta, inanmak için ispat istenmektedir. Zamanımızda inançsızlık fen ve felsefeden gelmektedir. Bu yüzden zihinler karışıktır. Vaazlarda bu karışıklığı izale edecek ilmî izahlar yerine, parlak dinî hikâyeler anlatmak cemaati ikna etmemektedir.¹

İkincisi ise; Vaizlerimiz, bir şeyi terqip (sevdirmek) ve terhip etmekle (korkutmakla), ondan daha mühim bir şeyi tenzil edeceklerinden (düşüreceklerinden), muvazene-i Şeriatî muhafaza etmemektedirler. Meselâ gıybeti katle / insan öldürmeye eşit, ayakta bevl etmeyi zina derecesinde göstermek, bir dirhem (üç gram) sadaka vermek, Hac sevabına mukabil tutmak gibi muvazenesiz sözler, katil, zina ve Haccın kıymetini düşürmektir.²

Üçüncüsü; Hocalarımız, belâgatın gereği olan mukteza-i hale mutabık, yani zamanın gereklerine uygun, zamanın hastalığına münasip söz söylememektedirler. Sanki insanları eski zamanın köşelerine çekiyorlar ve konuşuyorlar. Halbuki büyük vaizlerimiz hem muhakkik (araştırmacı) âlimler olmalı, ta ki sözlerini ispat ve insanları ikna edebilsinler. Hem de mudakkik, hikmetli söz söyleyen kişiler olmalı, ta ki şeriatın muvazenesini bozmasınlar. İlim ve fennin hükmettiği günümüzde zamana uygun, insanları ikna eden hatipler olabilsinler. Böyle olmaları şart olduğunu söylemektedir.³

Meselâ kalp hastası olan birine mide ilâcı vermek doğru bir tedavi değildir. Aynen bunun gibi günümüzde insanların kalp

hastalığı iman zayıflığıdır. Risale-i Nur'un yaptığı gibi iman takviyesi yapılması gerekirken, tarihten güzel ahlâka dair kıssalar anlatmakla yetinmek, nasihatlerde pek tesirli olmayacağı aşikârdır.

Bediüzzaman'a göre vaizlerin nasihatlerinin tesirsiz olmasının diğer bir sebebi; Ahlâksız insanlara, "Haset etme, hırs gösterme, adavet/ düşmanlık etme, inat etme, dünyayı sevme! Yani 'fitratını/yaratılışını değiştir" gibi onlarca yapılamayacak bir teklifte bulunmalarıdır. Halbuki insanlara "Bu duygularınızın yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını/kanallarını değiştiriniz" deseler daha etkili olurlar. Adavet ve muhabbet insanın fitratına dercedilen duygulardan iki tanedir. Her halükârda bu duygular işletilecektir. Bir insana "Dünyayı sevme, kimseye düşmanlık etme" demek pek etkili olmaz. Ama ona "Dünyayı Allah için sev, Müslüman kardeşin yerine zındıklara, inançsızlara, bozgunculara adavet et" dense nasihat daha iyi tesir eder.4

Sözün Özü: Vaiz ve nasihatçiler yukarıda ifade edilen tarzda nasihat vazifesini eda ederlerse, yani iman ve Kur'ân hakikatlerini Risale-i Nur tarzında izah ederlerse sözlerinin etkili olacağı kuvvetle ümit edilir.

24 Ağustos 2017, Perşembe

İbrahim ERSOYLU

i.ersoynu58@hotmail.com

Dipnotlar:

- 1- Mektubat, YAN, s. 445.
- 2- Muhakemat, YAN, s. 53.
- 3- Divan-ı Harbi Örfi, YAN, s. 88.
- 4- Mektubat, YAN, s. 46.